2026 PRACE JĘZYKOZNAWCZE XXVIII/3
ISSN 1509-5304 DOI 10.31648/pj.12937 177–192
eISSN 2450-0801

Agnieszka Kurzyńska
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3644-9171
e-mail: am.kurz1@ukw.edu.pl
Michał Sobczak
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9106-5074
e-mail: michal.sobczak@ukw.edu.pl
Mateusz Hełminiak
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-1569-2704
e-mail: mateuszhelminiak@gmail.com

Środki ekspresji językowej wobec kontrowersji w decyzjach sędziów piłkarskich (na przykładzie polskich, niemieckich i angielskich komentarzy po meczu Ligi Mistrzów)

Linguistic means of expression in reaction to controversial refereeing decisions: A comparative study of Polish, German and English commentaries after a Champions League match

Abstrakt
Przedmiotem badania zaprezentowanego w niniejszym artykule są leksykalne środki ekspresji językowej odnotowane w komentarzach internetowych odnoszących się do kontrowersyjnych decyzji sędziowskich w piłce nożnej. Ze względu na światową popularność tej dyscypliny sportowej emocje towarzyszące meczom piłkarskim znajdują wyraźne, a niekiedy nawet skrajne odzwierciedlenie w wypowiedziach kibiców. Główny cel analizy stanowi identyfikacja środków językowych służących werbalizacji emocji w sytuacjach wywołujących szczególne kontrowersje. Materiał badawczy obejmuje polsko-, niemiecko- i anglojęzyczne komentarze internetowe opublikowane po półfinałowym meczu Ligi Mistrzów UEFA pomiędzy Bayernem Monachium a Realem Madryt, rozegranym 8 maja 2024 r. Analiza, przeprowadzona w ujęciu kontrastywnym, koncentruje się na leksyce wartościującej pierwotnej i wtórnej, z uwzględnieniem inwektyw, eufemizmów, potocyzmów, neologizmów, akronimów oraz zapożyczeń. Uzyskane wyniki wskazują na istotne różnice w strategiach językowej werbalizacji emocji, które stanowią nie tylko przejaw intencji nadawców wypowiedzi, lecz także wynikają ze specyfiki danego języka i osadzenia jego użytkowników w konkretnym kontekście kulturowym.

Słowa kluczowe: piłka nożna, język sportowy, komentarz internetowy, ekspresja językowa, emocje

Abstract
This article investigates lexical mechanisms of linguistic expression employed in online comments responding to controversial refereeing decisions in football. Given the sport's global popularity, emotions generated by football matches are frequently manifested in highly visible, intense ways. Accordingly, the primary objective of this study is to identify and classify linguistic devices used to verbalize emotional states during disputed on-field scenarios. The research corpus comprises Polish-, German-, and English-language user comments published after the UEFA Champions League semi-final between Bayern Munich and Real Madrid (8 May 2024). Conducted from a contrastive perspective, the analysis focuses on primary and secondary evaluative vocabulary, examining the use of invectives, euphemisms, colloquialisms, neologisms, acronyms, and loanwords. The findings reveal notable cross-linguistic variations in emotional expression strategies, reflecting not only divergent communicative intentions but also the specificity of each language and cultural contexts in which their speakers are embedded.

Keywords: football, sports language, online commentary, linguistic expression, emotions

1. Wstęp

Współczesną piłkę nożną można określić nie tylko jako jedną z najpopularniejszych dyscyplin sportowych na świecie, lecz także jako wielowymiarowe zjawisko społeczne i kulturowe, które silnie oddziałuje na emocje zbiorowe. Globalny charakter futbolu oraz jego wszechobecność w różnych kanałach medialnych powoduje, że wydarzenia boiskowe generują intensywny dyskurs o szerokim zasięgu publicznym. Co istotne, debaty wokół piłki nożnej obejmują nie tylko komentarze profesjonalistów związanych z tym sportem, lecz także znajdują odzwierciedlenie w spontanicznych reakcjach użytkowników internetu. W tym kontekście, jak podkreślają badacze podejmujący problematykę socjologii sportu, futbol staje się przestrzenią manifestowania tożsamości, wartości oraz emocji[1]. Mając na względzie tę złożoność i interdyscyplinarność sportu, przedmiotem naszej analizy, którą zaprezentujemy w niniejszym artykule, uczyniliśmy komentarze polskich, niemieckich i angielskich internautów odnoszące się do decyzji sędziowskich podjętych w meczu półfinałowym Ligi Mistrzów. Cel badania stanowi nie tylko uchwycenie bogactwa środków ekspresji we wpisach internetowych, powodowanych społecznym znaczeniem futbolu, lecz także wskazanie na różnice między poszczególnymi grupami użytkowników i odzwierciedlenie wielowymiarowości piłki nożnej w żywym języku[2].

[1] Por. np. Cleland (2015); Delaney, Madigan (2016).

[2] Zwraca na to uwagę m.in. Tom Williams (2018), stwierdzając, że „nie ma dwóch takich samych lokalnych perspektyw; futbolowa świadomość każdej nacji osadzona jest w niepowtarzalnych realiach własnego języka" (Williams 2018: 11).

Mecz piłkarski generuje dużą liczbę tekstów – zarówno mówionych (komentarze sportowe), jak i pisanych (artykuły, analizy, treści internetowe), co sprawia, że leksyka piłkarska dynamicznie się rozwija i staje się interesującym obszarem badań lingwistycznych (Schmidt 2008: 11). Mélanie Bernard (2008: 71) trafnie określa mecz piłkarski jako „dobrze rozwinięty fenomen na skalę światową, którego słownictwo można znaleźć obecnie w większości kultur". Z kolei w pozycji wydawnictwa DUDEN przywołano wypowiedź Klausa Theweleita z 2004 r.: „Wo Wörter sind, wo Sprache ist, da ist heute auch Fußball[3]" (Marx 2018: 15)[4].

2. Dyskurs sportowy w kontekście emocjonalizacji

Rozwój mediów cyfrowych i transmisji internetowych znacząco poszerzył przestrzeń wyrażania emocji. Relacje online, media społecznościowe oraz komentarze na żywo umożliwiają aktywne uczestnictwo odbiorców w dyskursie sportowym. W tej formie komunikacji zanika tradycyjny podział na nadawcę i odbiorcę – kibic staje się współtwórcą przekazu, reagując natychmiast, spontanicznie i często bardzo emocjonalnie. Język relacji online łączy cechy języka medialnego i potocznego, a jego dynamika sprzyja ekspresji[5], skrótowości i subiektywizacji ocen (Grochala 2021: 10–16). Eksplorowanie emocji w języku sportu nie powinno więc ograniczać się wyłącznie do mediów tradycyjnych. Wiadomym jest, że werdykty arbitrów podlegają nie tylko formalnej ocenie, której dokonują odpowiednie komórki działające w strukturach związków sportowych, lecz także interpretacji społecznej, nierzadko nacechowanej silnymi emocjami[6]. Stąd też uwzględnienie języka kibiców oraz komentarzy internetowych pozwala uchwycić społeczny charakter sportowego dyskursu[7], a analiza reakcji językowych na kontrowersyjne decyzje sędziów piłkarskich w komentarzach online umożliwia obserwację ekspresji emocji w jej spontanicznej, niesformalizowanej postaci.

[3] „Tam, gdzie są słowa, tam, gdzie jest język, tam jest też dzisiaj piłka nożna" (Marx 2018: 15) [tłum. własne].

[4] Warto wspomnieć, że jak dotąd brakuje kompleksowych badań poświęconych słownictwu przepisów gry. Zagadnienie to pojawia się marginalnie w ramach innych analiz lingwistycznych, por. np. Pintarić (2008: 46–48), Burkhardt (2006: 8). Interesującą kwestią jest także status prawno-językowy tego rodzaju tekstów, por. np. Tworek (2012: 146), Siekmann, Yong, Chen (2014: 5), Foster (2016: 2).

[5] Por. uwagi o komentarzu internetowym Jana Grzeni (2006), Aleksandry Urzędowskiej (2019).

[6] Często dochodzi też do wyrażania emocji negatywnych, a nawet aktów agresji, w formie np. pejoratywnie nacechowanych przyśpiewek czy treści graffiti kierowanych wobec zawodników oraz sędziów (Kołodziejek 2008: 292).

[7] Por. Kurzyńska (2024: 154–155).

Tym cenniejsze są zatem badania prowadzone na gruncie lingwistyki polskiej, koncentrujące się m.in. na analizie emocji w wypowiedziach komentatorów sportowych, zwłaszcza telewizyjnych. Język komentarza sportowego charakteryzuje się bowiem wysokim stopniem ekspresji, w szczególności wykorzystaniem środków leksykalnych[8] (np. wykrzyknień), składniowych (m.in. powtórzeń, elipsy i równoważników zdań) oraz parawerbalnych, takich jak modulacja głosu, przyspieszenie tempa mówienia czy nawet krzyk (Grochala 2019: 20)[9]. Często pojawiają się także metafory i porównania o charakterze poetyckim, których celem jest dramaturgizacja przekazu i wciągnięcie widza w emocjonalne przeżywanie widowiska sportowego. Zarówno język komentatorów sportowych, jak i język dziennikarzy sportowych bywa krytykowany za nadmierną potoczność, uproszczenia oraz obniżenie staranności[10]. Współczesny dyskurs sportowy w mediach rezygnuje jednak z normy wzorcowej na rzecz stylu swobodnego, kolokwialnego i emocjonalnego (Grochala 2023). Granica między językiem standardowym a potocznym ulega zatarciu, ponieważ nadrzędnym celem przekazu staje się pozyskanie odbiorcy i stworzenie wrażenia bezpośredniej, „przyjacielskiej" atmosfery. Co ważne, niezależnie od stopnia profesjonalizmu rozmówców, w ich wypowiedziach manifestują się rozmaite emocje, których skala i intensywność potrafi być zaskakująca, ale też badawczo inspirująca (Battacchi, Suslow, Renna 1997: 15–20; Kurilla 2013: 481). Potwierdzają to dyskusje prowadzone na czatach lub forach internetowych, podobnie jak przesycone emocjami reakcje językowe widoczne w komentarzach, zamieszczanych pod relacjami z wydarzeń sportowych. W każdej z wymienionych sytuacji uczestnicy odwołują się do nich za pomocą różnych, nie zawsze konwencjonalnych środków językowych (Williams 2018: 12–14).

Pomimo że sam fenomen emocjonalizacji w przekazie, towarzyszącej m.in. zjawisku perswazji, nie jest niczym nowym[11], to właśnie komentarze internetowe wydają się stanowić najbardziej szczery zapis wrażeń i stanów psychicznych, towarzyszących określonemu zdarzeniu komunikacyjnemu. Stwierdzenie to uzasadnić można w znacznej mierze analizując językowe

[8] Krzysztof Polok (2012: 150) twierdzi, iż „każda z form nacechowania osiągnięta zostanie przy pomocy odpowiedniego doboru słów oraz w oparciu o zasób wiedzy zastanej istniejącej u odbiorcy komunikatu". Jeżeli komunikat ten zawiera wyrażenia o pozytywnym potencjale semantycznym, to wywoła on pozytywne reakcje u odbiorcy. Analogicznie, jeśli komunikat będzie cechował się negatywnym potencjałem, wywrze on emocje negatywne (Grochala 2019: 22).

[9] Por. Koper (2009); Szkudlarek-Śmiechowicz (2006).

[10] Mimo to Beata Grochala (2012: 207) zauważa, że nowa generacja komentatorów sportowych w większym stopniu dba o normę językową oraz poprawność wypowiedzi.

[11] Por. Barańczak (1983: 33), Warchala (2019: 385), Klann-Delius (2015: 140–142).

sposoby werbalizowania w nich emocji, które wiele mówią zarówno o stanowisku nadawcy komunikatu wobec komentowanych okoliczności, jak i o nim samym (Ortner 2014: 14). Autor wpisu oprócz opinii na dany temat prezentuje bowiem otwarcie swój aktualny stan emocjonalny, którego wiarygodność poświadcza dodatkowo zwykle brakiem autocenzury. Do ich bardziej wyrazistych przejawów zaliczyć można wypowiedzi przed- lub pomeczowe, wygłaszane przez uczestników internetowego dyskursu niezależnie od ich indywidualnych sportowych preferencji.

W kontekście fenomenu emocjonalizacji przekazu warto jednak zastanowić się, na ile fakt ten stanowi wyłącznie polską cechę narodową (Sakson 2001: 17), a na ile wynika z różnorodności środków oferowanych użytkownikom danego języka (Eichinger 2014: 44–49). Wiadomym jest, że polski repertuar leksykalny udostępnia szereg wyznaczników ekspresji pozytywnej (jak np. zdrobnienia, spieszczenia, wyrazy dźwiękonaśladowcze, zgrubienia w funkcji zdrobnień lub spieszczeń czy synonimy), ale też ekspresji negatywnej (takie jak zgrubienia, deminutiwa w funkcji negatywnej, przykłady derywacji wymiennej lub wstecznej). Dodatkowo o aktualnej roli danego środka decyduje często kontekst wypowiedzi, tak jak dzieje się np. w wypadku neologizmów słowotwórczych lub znaczeniowych, epitetów, synonimów, leksykalnych przerywników oraz wykrzykników, które służą obu rodzajom ekspresji (Handke 2008: 165). Nie można tu również pominąć sporego zasobu ekspresywizmów leksykalnych o charakterze pierwotnym, w sporej części nacechowanych negatywnie, lub wtórnym, zwykle bazujących na szeroko rozumianej metaforyzacji. Z reguły to właśnie ich obecność w wypowiedzi nadaje jej jednoznaczny ton, czyniąc to niezależnie od towarzyszących im elementów wartościujących. Podobną funkcję pełnią inwektywy, do których zalicza się nie tylko dość oczywiste wulgaryzmy i przekleństwa, ale także faunizmy, „eufemizmy, kakofemizmy, ujemnie nacechowane stereotypy czy antroponimy o negatywnej konotacji" (Kosacka 2019: 75, za: Lizak 2004). W rezultacie dzięki swemu bogactwu wszystkie wymienione środki pozwalają mówiącemu z jednej strony na wyrażenie własnego stanu emocjonalnego w mniej lub bardziej dosadny sposób. Z drugiej zaś ujawniają jego preferencje w danym obszarze, wskazują na obiekty sympatii lub niechęci, czyniąc to niekiedy bardzo żywiołowo i spektakularnie. Taki styl wypowiedzi odpowiada masowemu charakterowi sportu jako formy rozrywki, nawet jeśli odbywa się to kosztem precyzji informacyjnej czy estetyki. Na ten stan rzeczy bezpośrednio wpływają zarówno emocje towarzyszące meczowi, jak i dynamicznie zmieniająca się akcja na boisku (Grochala 2012: 206–207). Warto tu zauważyć, że najbardziej bezpośrednią formą językowej ekspresji

emocji w sporcie pozostaje język kibiców[12]. Jak podkreśla Agnieszka Dokowicz (2015), środowisko kibicowskie wytworzyło własny socjolekt, oparty na silnym nacechowaniu emocjonalnym oraz intensywnym wartościowaniu rzeczywistości. Szczególne miejsce w tej odmianie językowej zajmują wulgaryzmy, pełniące nie tylko funkcję agresywną, lecz także ekspresywną i wspólnototwórczą[13], będąc naturalnym elementem stadionowego rytuału.

3. Cel badania, charakterystyka korpusu i przyjęte kryteria analizy

Emocje stanowią zatem immanentną cechę dyskursu związanego z futbolem, choć nie zawsze są one generowane wyłącznie przez uczestnictwo w meczu. Stosunkowo często impulsem do ich zamanifestowania bywa niewystarczająca przejrzystość w komunikacji interpretacyjnej. Niekiedy może ona prowadzić do eskalacji napięć społecznych, czego przykładem był półfinałowy mecz Ligi Mistrzów UEFA między Realem Madryt a Bayernem Monachium (8 maja 2024), prowadzony przez polskiego sędziego Szymona Marciniaka. Kontrowersje wzbudziła decyzja asystenta Tomasza Listkiewicza, który zasygnalizował spalonego przed oddaniem strzału przez Matthijsa de Ligta, co uniemożliwiło użycie systemu VAR. Brak komunikatu ze strony UEFA pogłębił napięcia społeczne i medialne, podsycając frustrację wśród fanów futbolu.

Okoliczności towarzyszące temu właśnie sportowemu wydarzeniu stały się bezpośrednią inspiracją do przeprowadzenia badania zaprezentowanego w niniejszym artykule. Opierało się ono na szczegółowym oglądzie polskich, angielskich oraz niemieckich internetowych komentarzy pomeczowych, odnoszących się zarówno do kontrowersyjnych decyzji arbitrów, jak i do samych drużyn (zawodników oraz trenerów), przy czym przyjęto założenie, że impulsem dla wszystkich wpisów były decyzje sędziów, które bezpośrednio wpłynęły na wynik meczu. Opracowany korpus badawczy obejmował łącznie 155 wypowiedzi internautów (56 w języku angielskim, 49 w języku polskim

[12] Język kibiców można tu uznać za przykład języka fanowskiego (tj. języka fandomu, definicja fandomu por. Trusewicz-Pasikowska, Pasikowski 2018: 172). Stanowi on bowiem odmianę językową charakterystyczną właśnie dla danych grup społecznych, wyrażającą ich zaangażowanie, emocje i przynależność grupową. Jego cechy konstytutywne to m.in. emocjonalizacja języka, specyficzna leksyka, odniesienia kulturowe, dynamiczność i zmienność oraz kreatywność językowa, por. Bahtiyorovich (2025); Bajari (2017).

[13] Jak podaje Ewa Kołodziejek (2008: 109–110), wspólnota kibiców opiera się na wyraźnym podziale na „swoich" i „obcych", który stanowi kluczową kategorię służącą wyrażaniu zarówno intelektualnego, jak i emocjonalnego stosunku do rzeczywistości.

oraz 50 w języku niemieckim), zebranych w pierwszym kwartale 2025 r. Badanie przeprowadzono z uwzględnieniem leksyki wartościującej pierwotnej oraz wtórnej. Materiał w postaci komentarzy internetowych zaczerpnięto z następujących portali internetowych: Sky Sports (sportowe wiadomości Wielkiej Brytanii); FCB Inside (informacje o FC Barcelonie); Transfer Markt (transfery); Facebook; Reddit (forum dyskusyjne o sporcie); The Guardian (brytyjska prasa informacyjna); Real Total (informacje o Realu Madryt); The Athletic (analizy sportowe); SB Nation (blog kibicowski); Youtube; Twitter; Polsat Sport; Weszło (publicystyka); Zawód Sędzia (o pracy sędziego piłkarskiego) oraz Law 5 (portal sędziowski). Jako źródła wykorzystano zatem zarówno blogi piłkarskie oraz fora publicystyczne i dyskusyjne, jak i portale stricte sędziowskie, dla zapewnienia szerszej perspektywy badawczej. Oglądowi w części empirycznej poddano użycie leksyki wartościującej w korpusie, z ukazaniem różnic i podobieństw w zakresie wyrażania emocji w trzech badanych językach oraz w sposobie oceniania kontrowersyjnych decyzji sędziowskich i samych drużyn. Szczególną uwagę poświęcono ekspresywizmom i środkom językowym służącym eksponowaniu postaw wobec wydarzeń sportowych, które zilustrowano przykładami. Wyniki analizy miały pozwolić na sformułowanie wniosków odnośnie do kulturowych i językowych uwarunkowań dotyczących oceniania w przestrzeni internetowej.

4. Analiza

Na podstawie przeprowadzonego badania można stwierdzić, że emocje na tle meczu w zebranym korpusie manifestują się przede wszystkim za pośrednictwem wyznaczników leksykalnych, ale także z udziałem środków stylistycznych oraz graficzno-ortograficznych. Warto podkreślić, że wskazują one głównie na emocje negatywne. Wynikać to może z faktu, że znaczna część komentarzy krytycznie odnosi się do decyzji, podjętych przez sędziego w trakcie spotkania, a w mniejszym stopniu – do wyniku meczu. W rezultacie w badanych tekstach przeważają rozczarowanie, żal, złość i niezadowolenie, spowodowane niesatysfakcjonującym rezultatem spotkania, ale też stylem gry, zachowaniem piłkarzy i metodami pracy ich trenera. Należy tu zauważyć, że we wszystkich wyekscerpowanych przykładach na dany rodzaj emocji w pierwszej kolejności wskazuje leksyka wartościująca o charakterze pierwotnym i wtórnym. I tak, podczas analizy korpusu wyodrębniono w nim następujące grupy środków: a) inwektywy, b) eufemizmy, c) potocyzmy, d) neologizmy i towarzyszące im zabiegi słowotwórcze, e) akronimy i zapożyczenia.

Można je odnotować zarówno w komentarzach polskich, niemieckich, jak i angielskich, choć ich frekwencja jest zróżnicowana w zależności od języka. Fakt ten, podobnie jak wykazywane przez daną społeczność językową odmienne preferencje w doborze środków, zasługuje na szersze omówienie w dalszej części artykułu.

4.1. Inwektywy – (1) komentarze polskie, (2) komentarze niemieckie, (3) komentarze angielskie[14]

Pierwszą grupę stanowią inwektywy i inne określenia znieważające. W ich przypadku zdecydowanie najwięcej przykładów odnotowano w komentarzach polskich i niemieckich, przy czym więcej tradycyjnie rozumianych wulgaryzmów wystąpiło po stronie polskiej, np. *takie pierdolenie*, *dupa cicho*, *yebać*[15] *wywiady*, *te pipy*. Może to wynikać z odmiennego stylu komunikowania się w środowisku polskich kibiców, w którym widać większą swobodę w stosunku do innych uczestników dyskusji, niezależnie od ich statusu (eksperci, drużyna sędziowska), wiedzy i doświadczenia (piłkarze, trenerzy). Zasady grzecznej komunikacji wydają się być w przypadku polskich komentarzy co najmniej rozluźnione, czego dowodzą często jednoznacznie obraźliwe sformułowania, np. *eksperci w CH…*, *spieprzył akcję* [o Marciniaku], wobec których grupa pozostałych dyskutantów nie stosuje żadnych sankcji, takich jak choćby formalne upomnienia. Inaczej jest w komentarzach niemieckich, gdzie prestiż sędziego nie jest kwestionowany, a uwagi krytyczne adresowane są do faktycznych sprawców zdarzenia, czyli np. piłkarzy odpowiedzialnych za nieudaną akcję na boisku. Warto zwrócić na to uwagę szczególnie w kontekście wyniku wspomnianego meczu, w którym to drużyna niemiecka poniosła porażkę. Manifestowanie poczucia krzywdy przez niemieckich kibiców, wywołanego decyzjami sędziego byłoby zatem poniekąd uzasadnione, jednak podobne założenie nie znajduje potwierdzenia w tej grupie komentarzy. Inwektywy nie służą bowiem podważeniu autorytetu eksperta, za jakiego uznawany jest sędzia, któremu zamiast tego zwykle okazuje się szacunek i którego kompetencji się nie kwestionuje. Głównymi adresatami krytycznych wypowiedzi są raczej inni kibice Bayernu, kibice drużyny przeciwnej lub pozostali uczestnicy pomeczowej dyskusji w internecie. Agresję i wrogość wobec nich wyraża się tu w sposób swobodny i praktycznie nieskrępowany, np. *du armseliges Würstchen* (‘ty nędzna

[14] Numeracja podawana przy poszczególnych środkach językowych odpowiada kolejności komentarzy w danym języku, ustalonej na podstawie frekwencji omawianych środków.

[15] Wszystkie przykłady są cytowane z zachowaniem oryginalnej pisowni.

parówo'), *du Keck* ('ty przegrywie'), *Kack auf die Zecke* ('kupa na pasożyty'), *du bist ein Lappen* ('jesteś szmatą') i in. Na tym tle komentarze anglojęzyczne wyróżniają się nie tylko niską frekwencją obraźliwych wyrażeń, ale też ich doborem. Świadczy o tym fakt, że w całym korpusie znalazły się jedynie dwa wyraźnie wulgarne sformułowania, tj. *straight out of his ass* ('prosto z tyłka') i *why the fuck* ('co do kurwy nędzy'). Podobny wydźwięk miały dwa odnotowane angielskie akronimy, mianowicie *foh* (wł. *F*** outta here* 'spieprzam/ spieprzaj stąd') i *bs* (wł. *bullshit* 'bzdury'). Ponadto w wypadku dwóch ostatnich jednostek, które w slangu internetowym zalicza się już do ewidentnych wulgaryzmów, zastosowano formułę akronimu, co dodatkowo złagodziło ich obraźliwy ton.

4.2. Eufemizmy – (1) komentarze niemieckie, (2) komentarze angielskie, (3) komentarze polskie

Najwięcej eufemizmów wystąpiło w komentarzach niemieckich, jak np. *der Titellose hat das Wort gehalten* ('ten bez tytułu [tj. Thomas Tuchel] dotrzymał słowa'), *die Verantwortlichen* ('osoby odpowiedzialne' [o sędziach]), *die Weißen* ('Biali' [o Realu Madryt]), *dann ist das nur harter Tobak* ('to [wtedy jest] szczyt bezczelności'). Dla porównania – w angielskich jednostkach odnotowano tylko jeden podobny przykład (*Team Marciniak have had better seasons* 'zespół Marciniak miewał lepsze sezony'), a w polskich nie było ich wcale. Być może fakt ten wynika z większej bezpośredniości polskich internautów, którzy wprost wyrażali swoje niezadowolenie i żal po meczu, stosując w swoich wypowiedziach przede wszystkim inwektywy. W tekstach niemieckich (rzadziej angielskich) częściej manifestuje się za to skłonność do personalizacji odpowiedzialności, czemu służy m.in. właśnie eufemizacja wypowiedzi. Warto przy tym nadmienić, że niektóre z zastosowanych eufemizmów wymagają od odbiorcy dobrej znajomości piłkarskiego środowiska (np. *den Sprung nach Wembley verpassen* 'zaprzepaścić skok na Wembley') oraz panujących w nim relacji, także pomiędzy piłkarzami, trenerami a kibicami danej drużyny (*danke neuer und tuchel ihr hab uns bärendienst geleistet* 'dzięki Tuchel [trener] i Neuer [bramkarz FC Bayern München] wyświadczyliście nam niedźwiedzią przysługę'). W przeciwnym razie przywołane eufemizmy dla osób komentujących przebieg spotkania jedynie z uwagi na grę będą stanowić nieznaczący element dyskusji, których ukrytego znaczenia, przypisanego im intencją nadawcy, nie da się bezpośrednio odczytać.

4.3. Potocyzmy – (1) komentarze niemieckie, (2) komentarze polskie, (3) komentarze angielskie

Po stronie niemieckich internautów odnotowuje się również najwięcej przykładów potocyzmów. Dotyczy to zarówno szeroko rozumianej krytyki pomeczowej, jak i słownych przepychanek między uczestnikami czatu. Ilustrują je wtrącenia o ogólnie potocznym charakterze, takie jak *naja* ('no tak'), *tja* ('no tak'), *ach komm* ('no weź, daj spokój') czy zabarwione ironią przeczenie *nö* ('no wcale, ależ skąd'). Obok nich pojawiają się jednak także jednostki leksykalne, które ewidentnie pokazują cały wachlarz negatywnych emocji, jakie towarzyszyły widzom spotkania Bayernu Monachium z Realem Madryt. Choć dominują w nich żal, zawiedzenie, złość i rozgoryczenie związane z jego wynikiem, to sygnalizuje się w nich także poczucie wstydu i zażenowania wobec stylu gry danej drużyny lub konkretnych piłkarzy, np. *Sane hatte null komma null gar nix gebracht* ('Sane nie wniósł [do gry] zupełnie nic'), *sorry aber leider Neuer die Niederlage eingeleitet* ('przykro mi, ale porażkę zapoczątkował Neuer'), *krasse individuelle Fehler* '(ironicznie) wyśmienite/wyraźne indywidualne błędy'). Na podobnym poziomie emocjonalności są wypowiedzi pod adresem trenerów i sędziów, np. *Tuchel hat sich total verzockt zum Schluss* ('na zakończenie Tuchel pogrążył się totalnie/całkowicie'), *der Schiri war der einzige ohne Eier* ('sędzia był jedynym bez jaj', w zn. 'zabrakło mu stanowczości i odwagi'). Potoczność w badanych komentarzach manifestuje się ponadto w składni, stosowanej w połączeniu ze wskazanymi środkami leksykalnymi. Przejawia się ona wówczas krótkimi, często eliptycznymi zdaniami lub równoważnikami zdań. Można to zauważyć głównie w postach polsko- i niemieckojęzycznych, np. *koniec tematu*, *szacun*, *überprüfen nicht möglich, da vorher gepfiffen* ('sprawdzenie [jest] niemożliwe, bo wcześniej odgwizdane'), *was für eine Tragik…* ('co za tragedia…') i in. Dodatkowo efekt potoczności wypowiedzi wspomaga użycie intensyfikatorów, jak np. ***absolut*** *vercoacht* ('**absolutnie** przetrenowany'), ***total*** *verzockt* ('**totalnie** pogrążony'), ***mega*** *krytyczny*, ***extrem*** *Ballsicher* ('**ekstremalnie** pewny w prowadzeniu piłki') i in. W komentarzach angielskich potocyzmy odnotowuje się w śladowych ilościach, np. ***I'm not gonna jump on this robbery*** *bs, Bayern have gotten* ***dodgey calls*** *against us before* ('nie wchodzę w tę akcję, bo Bayern unikał nas już wcześniej'); ***a howler*** *to* ***dump out*** *Newcastle* ('błąd, który miał wyrzucić Newcastle'). Z przywołanych przykładów wynika ponadto, że są to zwykle sformułowania niewyróżniające się pod względem struktury czy doboru środków leksykalnych, natomiast ich użycie nie wpływa znacząco na zemocjonalizowanie tonu danej wypowiedzi.

4.4. Neologizmy i inne zabiegi słowotwórcze – (1) komentarze niemieckie, (2) komentarze polskie, (3) komentarze angielskie

Kolejną grupę w korpusie stanowią neologizmy i towarzyszące im zabiegi słowotwórcze. Najbardziej ewidentne są wśród nich kontaminacje, jak np.: *varceloniarze* = kontaminacja od słów *VAR* + *Barcelona* ('FC Barcelona'), która w połączeniu z sufiksem *-arz* zapewnia negatywne nacechowanie całej jednostki leksykalnej; *Tucheliban robbery* = kontaminacja nazwiska trenera Bayernu Thomasa Tuchela z negatywnie konotowanym słowem *taliban*, oznaczającym 'fundamentalistyczne ugrupowanie islamskie'. Dodatkowo to okazjonalnie utworzone ściągnięcie zostało zestawione ze słowem *robbery* ('rozbój, kradzież'), reprezentującym leksykę pierwotnie wartościującą w sposób negatywny.

Należy zauważyć, że przywołane przykłady (odpowiednio: z polskiej i angielskiej części korpusu) są jedynymi, jakie odnotowano w komentarzach polskich i angielskich użytkowników. Najwięcej nowo utworzonych jednostek leksykalnych wystąpiło bowiem w komentarzach niemieckich, co może wskazywać na zwiększoną kreatywność językową w tej właśnie grupie dyskutantów. Jej przykładem jest neologizm *puta vardrid*, stanowiący zestawienie słowa *puta* ('wulgarne określenie kobiety lekkiego prowadzenia się') z kontaminacją słów *VAR* i *Madrid*. Ponadto, w kontekście uczestniczącej w meczu drużyny Realu, zapożyczenie wulgaryzmu właśnie z języka hiszpańskiego wydaje się nieprzypadkowe. W niemieckich komentarzach należy także odnotować zestawienia i złożenia, zapewniające danej jednostce nacechowanie negatywne, jak np. zestawienie intensyfikatora *absolut* z imiesłowem *vercoacht*. Imiesłów ten bazuje na czasowniku *vercoachen* ('przetrenować kogoś, przesadzić z trenowaniem'), stworzonym drogą sufiksacji już zasymilowanego czasownika *coachen* ('trenować kogoś, być trenerem') z nacechowanym przedrostkiem *ver-*, oznaczającym m.in. błąd, niepowodzenie, przesadę. Podobny rezultat zapewnia włączenie sylabowca *Schiri* (pochodzącego od złożenia *Schiedsrichter*, czyli 'sędzia sportowy, arbiter') w skład różnych grup wyrazowych, takich jak np. *Schiri-Fehler // Schirifehler*, *Schiri-Bonus*, w których wykazuje on dodatkowo produktywność słowotwórczą. W tej samej grupie środków językowych występują oprócz tego utarte wyrażenia, które po zmodyfikowaniu stanowią rodzaj zabawy językowej, np. *ein Finish, das den Bayern spanisch vorkommen muss* ('finisz, który dla Bawarczyków może być niezrozumiały i dziwny'). Dzięki umiejętnemu użyciu wyrażenia *jemandem spanisch vorkommen* ('wydawać się komuś dziwacznym, niezrozumiałym') obecny w nim przymiotnik

'hiszpański' swoim dosłownym znaczeniem (w kontekście drużyny Realu Madryt) zapewnia całości sformułowania ironiczny wydźwięk. Warto przy tym nadmienić, że zastosowanie podobnych środków językowych nie tylko umożliwia subtelne wyrażenie krytyki czy drwiny, ale także pozwala na znieważenie oponenta bez przekraczania umownych ram grzecznej konwersacji. Być może z tego względu właśnie taki sposób ironizowania wypowiedzi jest zabiegiem stosunkowo częstym w korpusie.

4.5. Akronimy i zapożyczenia – akronimy: (1) komentarze angielskie, (2) komentarze niemieckie, (3) komentarze polskie; zapożyczenia: (1) komentarze niemieckie, (2) komentarze polskie, (3) komentarze angielskie

Ostatni rodzaj środków leksykalnych stanowią akronimy i zapożyczenia, nie są one jednak zbyt liczne. Jako element leksyki wartościującej najbardziej ewidentne są one w komentarzach angielskich (por. *foh*, *bs*). W komentarzach niemieckich w tej funkcji występuje jedynie sylabowiec *Schiri*. Pozostałe odnotowane w korpusie skrótowce są neutralne i pochodzą od nazw klubów piłkarskich, tj. RM = Real Madryt i BVB = Borussia Dortmund. Nie zaobserwowano natomiast w ogóle przykładów skrótowców w komentarzach polskich użytkowników. Również zapożyczenia jako środek wartościujący odgrywają w korpusie pomniejszą rolę. W komentarzach niemieckich ich obecność przede wszystkim potwierdza silny trend do anglizowania niemczyzny, zarówno w języku ogólnym, jak i potocznym. Jego przykład stanowią wstawki typu *sorry* oraz przynajmniej częściowo zasymilowane angielskie pożyczki, jak np. *haten* ('nienawidzić') czy *ein Finish* ('zakończenie, finisz'), które jednak w żadnym stopniu nie pełnią funkcji wartościującej. Podobnie jest w wypadku polskich komentarzy, gdzie odnotowuje się całe frazy przejmowane z angielszczyzny, bez wyraźnych śladów ich asymilowania, jak np. *unfollow and blocked* ('usuń subskrypcję i zablokuj') czy *no comment* ('bez komentarza'). Wprawdzie funkcjonują one w obiegu (zwykle w niezmienionej formie i z zachowaniem oryginalnej pisowni), ale nie jako środek stricte wartościujący. Inny wydźwięk wypowiedzi nadają za to odnotowane w korpusie pojedyncze zapożyczenia z języka hiszpańskiego (np. *puta*, *vardrid*). Ich użycie można naturalnie uzasadnić kontekstem meczu, w którym jedna z drużyn pochodzi z Hiszpanii. Niemniej to te właśnie zapożyczenia mają charakter wyraźnie obraźliwy i służą celowemu znieważeniu przeciwnika.

5. Wnioski

Przeprowadzona analiza prowadzi do konkluzji, że decyzje sędziowskie stanowią jeden z czynników intensyfikujących emocje w dyskursie sportowym. Znajdują one odzwierciedlenie przede wszystkim w doborze środków leksykalnych, w mniejszym zaś stopniu w strukturach składniowych czy zabiegach ortograficzno-interpunkcyjnych.

We wszystkich trzech badanych językach dominują emocje negatywne, takie jak rozczarowanie, żal, złość czy frustracja. Analiza kontrastywna zgromadzonego materiału pozwala jednak skonstatować, że ekspresja ta jest realizowana w odmienny sposób. Najbardziej bezpośredni charakter przybierają wpisy polskojęzyczne, w których można odnotować wysoką frekwencję inwektyw i wulgaryzmów adresowanych do zespołu sędziowskiego. Świadczy to o personalizacji odpowiedzialności oraz niskim poziomie szacunku wobec autorytetu i funkcji arbitra. W komentarzach niemieckich jest obecna również wyraźna ekspresja negatywnych emocji, jednak rzadziej przybiera ona formę bezpośrednią wobec sędziego, a częściej jej adresatami są piłkarze i sztab szkoleniowy. Jest to tym bardziej warte uwagi, że drużyna niemiecka była wprost dotknięta przez decyzje arbitrów, tracąc szanse na awans do finału rozgrywek. Tym niemniej stosowane przez niemieckich użytkowników środki, jak np. liczne eufemizmy, potocyzmy, jak również zabiegi słowotwórcze (np. kontaminacja) świadczą o tendencji do pośredniego wartościowania wydarzeń boiskowych i większego szacunku wobec sędziego i jego rozstrzygnięć. W odniesieniu do komentarzy angielskich należy stwierdzić, że charakteryzują się one najniższym poziomem ekspresji. Inwektywy i wulgaryzmy pojawiają się tu sporadycznie, także w formie akronimów lub eufemizmów, co osłabia ich negatywny wydźwięk. Krytyka decyzji realizowana jest, podobnie jak w wypadku wpisów niemieckich, w sposób pośredni, jednak w tym wypadku znajduje to swoje uzasadnienie w neutralności użytkowników angielskich, tj. braku jednoznacznego związku z drużyną bądź sędzią.

Zestawienie analizowanych środków ekspresji językowej wskazuje, że nie ma ona charakteru przypadkowego, a jej kształt determinowany jest w głównej mierze przez adresata oceny. Uzyskane wyniki potwierdzają, naszym zdaniem, zasadność kontrastywnego charakteru badania, bowiem takie porównanie pozwala uchwycić nie tylko bogactwo środków ekspresji, lecz także różnic w ich stosowaniu w odmiennej tradycji kulturowej.

Na podstawie przeprowadzonego badania można również sformułować hipotezę, częściowo wykraczającą poza ramy językoznawstwa, że wpływ na emocje i ekspresję w komentarzach internetowych ma niedostateczna

staranność w opracowaniu przepisów gry w piłkę nożną, ich tłumaczenia z języka angielskiego[16] oraz brak transparentności w komunikacji ze strony federacji piłkarskich[17]. W zgromadzonym materiale znajdują się bowiem wpisy odnoszące się do zagadnień czysto przepisowych (np. możliwość zastosowania systemu wideoweryfikacji w konkretnych okolicznościach, przedłużenie normatywnego czasu gry) czy sugestie, że Europejska Federacja Piłkarska winna przedstawić kibicom ujęcia potwierdzające prawidłowość lub błąd decyzji zespołu sędziowskiego. Bardziej szczegółowa analiza tego zagadnienia oraz konsekwencji płynących z przyjętych przez federacje piłkarskie rozwiązań i strategii komunikacji z szeroko rozumianym światem futbolu wydaje się ciekawym polem do dalszych badań interdyscyplinarnych.

Literatura

Bahtiyorovich X. (2025): *Theoretical Aspects of Formation of Slang of Football Fans*. „American Journal of Public Diplomacy and International Studies".

Bajari A. (2017): *Language Provocation on Football Fanatic Fans (Study of Virtual Communication Ethnography on Facebook of Football Fans Club in Indonesia)*. Bandung.

Barańczak S. (1983): *Człowiek ubezwłasnowolniony*. Paryż.

Battacchi M.W., Suslow T., Renna M. (1997): *Emotion und Sprache. Zur Definition der Emotion und ihren Beziehungen zu kognitiven Prozessen, dem Gedächtnis und der Sprache*. Bern.

Bernard M. (2008): *Football in France: Its History, Vocabulary and Place within French Society*. [W:] *The Linguistics of Football*. Red. E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner, W. Stadler. Tübingen, s. 71–79.

Burkhardt A. (2006): *Wörterbuch der Fußballsprache*. Göttingen.

Cleland J. (2015): *A Sociology of Football in a Global Context. Routledge Research in Sport, Culture and Society. Introduction*. London–New York.

Delaney T., Madigan T. (2016): *The Sociology of Sports. An Introduction*. North Carolina.

Dokowicz A. (2015): *Polska grać, k… mać*. Poznań.

Eichinger L. (2014): *Emotionen zeigen – ihre Darstellung im Text und ihre Präsenz im Stil*. [W:] *Emotionalität im Text*. Red. L. Vaňková. Tübingen, s. 35–54.

Foster K. (2016): *Lex Sportiva and Lex Ludica: the Court of Arbitration for Sport's Jurisprudence*. „Entertainment and Sports Law Journal" 3/2, s. 1–14.

Grzenia J. (2006): *Komunikacja językowa w Internecie*. Warszawa.

Grochala B. (2012): *Dwugłos dziennikarsko-ekspercki – wpływ czynników pragmatycznych na sposób konstruowania komentarza sportowego / relacji sportowej na żywo*. [W:] „Język a Kultura". T. 23: *Akty i gatunki mowy w perspektywie kulturowej*. Red. A. Burzyńska-Kamieniecka. Wrocław, s. 199–210.

Grochala B. (2019): *Język sportu a wyrażania emocji – nowa (?) perspektywa oglądu*. „Prace Językoznawcze" XXI/4, s. 19–29.

Grochala B. (2021): *Język sportu w perspektywie mediolingwistycznej – zarys problematyki*. „Poradnik Językowy" nr 4, s. 7–18.

[16] Szerzej o tym por. np. Sobczak, Pankanin (2016).

[17] Materiały opracowywane przez UEFA trafiają wyłącznie do wąskiego grona specjalistów (sędziowie, instruktorzy itp.). Brakuje natomiast komunikacji z szerszym gronem odbiorców.

Grochala B. (2023): *Styl współczesnego dziennikarstwa sportowego — między polszczyzną standardową a potoczną. Rekonesans.* [W:] *Na szlakach dawnej i współczesnej polszczyzny. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Danucie Bieńkowskiej.* Red. D. Kowalska, A. Lenartowicz-Zagrodna, M. Pietrzak, E. Woźniak. Łódź, s. 355–370.
Handke K. (2008): *Socjologia języka.* Warszawa.
Klann-Delius G. (2015): *Emotion in language.* [W:] *Emotion in language.* Red. U.M. Lüdtke. Amsterdam–Philadelphia, s. 135–151.
Kołodziejek E. (2008): *Człowiek i świat w języku subkultur.* „Acta Universitatis Wratislaviensis" No 3060, s. 287–296.
Koper M. (2009): *Emocje w języku sprawozdawców sportowych.* [W:] *Rejestr emocjonalny języka.* Red. K. Wojtczuk, V. Machnicka. Siedlce, s. 67–76.
Kosacka K. (2019): *Język i parajęzyk. Wypowiedzi o emocjach. Podmiotowe uwarunkowania.* Lublin.
Kurilla R. (2013): *Emotion, Kommunikation und Konflikt. Eine historiographische, grundlagentheoretische und kulturvergleichende Untersuchung.* Bd. 2. Wiesbaden.
Kurzyńska A. (2024): *Piłka jest okrągła, a bramki są dwie, czyli jak rozmawiać o futbolu.* „Językoznawstwo" nr 2, s. 153–164.
Lizak J. (2004): *Emocjonalne nacechowanie dialogów we współczesnej powieści dla młodzieży.* [W:] *Funkcja emocjonalna jednostek językowych i tekstowych.* Red. K. Wojtczuk, A. Wierzbicka. Siedlce, s. 109–114.
Marx Ch. (2018): *Der springende Punkt ist der Ball. Die wundersame Sprache des Fußballs.* Berlin.
Ortner H. (2014): *Text und Emotion. Theorie, Methode und Anwendungsbeispiele emotionslinguistischer Textanalyse.* Tübingen.
Pintarić A. (2008): *English and German Loanwords in Croatian Football Language.* [W:] *The Linguistics of Football.* Red. E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner, W. Stadler. Tübingen, s. 43–52.
Polok K. (2012): *Kwestie nacechowania w języku sportu.* „Słowo. Studia Językoznawcze" nr 3, s. 149–167.
Sakson A. (2001): *Polacy i Niemcy: stereotypy i wzajemne postrzegania.* Poznań.
Schmidt T. (2008): *The Kicktionary: Combining Corpus Linguistics and Lexical Semantics for a Multilingual Football Dictionary.* [W:] *The Linguistics of Football.* Red. E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner, W. Stadler. Tübingen, s. 11–21.
Siekmann R., Yong H., Chen Z. (2014): *Lex Ludica: Soccer Rules Revisited and the Comparative Research into the Laws of the Game of Team Sports.* „Sport Science Research" 6, s. 51–53.
Sobczak M., Pankanin E. (2016): *Rewolucja w przepisach gry w piłkę nożną z perspektywy przekładowej.* „Heteroglossia. Studia Kulturoznawczo-Filologiczne" 6, s. 137–146.
Szkudlarek-Śmiechowicz E. (2006): *Wyrażanie emocji w telewizyjnych komentarzach sportowych.* [W:] *Wyrażanie emocji.* Red. K. Michalewski. Łódź, s. 353–365.
Trusewicz-Pasikowska M., Pasikowski K. (2018): *Społeczny wyraz fandomów na przykładzie grupy Sherlock Polska. Raport z badań.* Legnica.
Tworek A. (2012): *Einige Bemerkungen zum Begriff „Sportsprache" aus der polnisch-deutschen Perspektive.* [W:] *Sprache und Fußball im Blickpunkt linguistischer Forschung.* Red. J. Taborek, A. Tworek, L. Zieliński. Hamburg, s. 141–151.
Urzędowska A. (2019): *Komentarz na Facebooku jako quasi-gatunek internetowy – język i typologia.* „Język. Komunikacja. Informacja" nr 14, s. 118–138.
Warchala J. (2019): *Formy perswazji.* Katowice.
Williams T. (2018): *Języki futbolu. Piłkarskie słowa i zwroty z całego świata.* Przekład J. Wąsiński. Warszawa.

Źródła internetowe

Sky Sports: <https://sport.sky.de/fussball/artikel/internationale-pressestimmen-zu-real-madrid-gegen-bayern-muenchen/13132010/34942>: dostęp: 11.03.2025.
FCB Inside: <https://fcbinside.de/2024/05/08/final-traum-dramatisch-geplatzt-real-schockt-die-bayern-spaet/#google_vignette>, dostęp: 11.03.2025.
Transfer Markt: <https://www.transfermarkt.com/champions-league-real-madrid-fc-bayern-munchen/thread/forum/10/thread_id/1929515/page/257>, dostęp: 11.03.2025.
Facebook: <https://www.facebook.com>, dostęp: 11.03.2025.

Reddit:
<https://www.reddit.com/r/realmadrid/comments/1cnf7dl/post_match_thread_real_madrid_vs_bayern_munich_ucl/?rdt=54989>, dostęp: 10.03.2025.
The Guardian: <https://www.theguardian.com/football/live/2024/may/08/real-madrid-v-bayern-munich-champions-league-semi-final-second-leg-live>, dostęp: 10.03.2025.
Real Total: <https://www.realtotal.de/en/pressestimmen-fc-bayern-muenchen-vs-real-madrid-champions-league-halbfinale-hinspiel-2024/>, dostęp: 10.03.2025.